

PLACE OF REGIONAL ECONOMY IN THE DOMAIN OF THE NATIONAL AND INTERNATIONAL ECONOMY

Ya. V. Knysh, Ph. D (Econ.), SHEI «Zaporizhzhya National Technical University»

The main theoretical provisions on the essence of the concept of «region» are revealed. The existing interpretations of the definitions of «region» are grouped based on the presence and absence of common features. The place of the regional economy in the domain of the national and international economies is determined.

Keywords: region, regional economy, regionalization of the economy, place of the region in the economic complex of the country.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Прушківським В. Г. Надійшла до редакції 06.09.17.

УДК 330.8 : 332.122

МЕХАНІЗМ ГАРМОНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО МІСТА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*В. В. Буряк, аспірант, ДВНЗ «Запорізький національний технічний університет»,
v_v2016@ukr.net*

У статті досліджено особливості розвитку промислового міста. Виокремлено проблеми та виклики, які виникають на сучасному етапі у розвитку промислових міст. Розглянуто одне з ключових питань – дисгармонізацію економічного, соціального та екологічного розвитку промислового міста. Обґрунтовано необхідність формування стратегії розвитку в умовах активізації процесів децентралізації. Побудовано механізм формування та реалізації стратегії розвитку промислового міста.

Ключові слова: промислове місто, розвиток, децентралізація, дисгармонізація розвитку міста, механізм побудови стратегії розвитку промислового міста.

Постановка проблеми. В умовах активізації процесів децентралізації прагнення міста до самодостатності та ефективності розвитку є економічним імпульсом, який вимагає розробки відповідної стратегії розвитку промислового міста. Розробка стратегії є відправною точкою, першим і надзвичайно важливим кроком у процесі формування системи державного регулювання та розвитку економічних зв'язків.

Промислове місто, спираючись на певну підтримку центру, головний акцент у своєму розвитку повинно робити на гармонізацію та ефективно використання, насамперед, ендегенних чинників: природних, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, підприємницький потенціал, специфічні особливості виробничого процесу. Компонентна гармонізація сталого розвитку промислового міста забезпечує його розвиток за

рахунок ефективного використання, насамперед, місцевих факторів і забезпечує постійне збереження умов для динамічного відтворення потенціалу.

Розроблення та реалізація стратегії сталого розвитку промислового міста активізації набули сьогодні особливого значення в умовах активізації процесів, оскільки вони спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку економіки, соціуму та природи міста, сприяють реалізації комплексних заходів щодо вирішення проблем, які стосуються всіх сфер життєдіяльності населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських вчених фундаментальні положення розвитку викладені в працях О. Білоруса, А. Гальчинського, В. Геєця, М. Долішнього, Л. Мельника, Л. Руденка, В. Трегобчука, М. Хвесик, О. Шубравської [1–3] та інших.

Проблеми розвитку на місцевому рівні загалом та промислових міст зокрема, досліджують такі вчені, як: О. Бойко-Бойчук, І. Вахович, Б. Данилишин, З. Герасимчук, О. Карий, М. Межевич [4–7] та інші.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення механізму гармонізації розвитку промислового міста в умовах активізації процесів децентралізації задля підвищення ефективності управління на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із проблем розвитку міст є дисгармонізація між його складовими. Тому пріоритетним завданням для міст є не тільки залучення якомога більше ресурсів та раціональне їх використання, але й досягнення гармонізованого співвідношення між ними. Це дозволить одночасно підвищити рівень життя населення та підвищити ефективність функціонування міста.

Розвиток міст є безперервним процесом, який має здійснюватися системно, тобто у відповідності до заздалегідь прийнятої стратегії – «документу, який закріплює перелік довгострокових дій, які позитивно сприймає більшість населення, для досягнення публічно обговорених і сприйнятих суспільством цілей. Крім того, вона має спиратись на наявний у країні потенціал й урахувати тенденції його розвитку у світлі глобальних трансформаційних процесів» [8, с.18]. «Розробка стратегії здійснюється поетапно, кожних з яких є по-своєму важливим, а тому потребує створення передумов для його успішного проходження» [9].

Метою розвитку міста є створення умов для покращення добробуту населення, вирішення його нагальних соціальних проблем на основі підвищення ефективності функціонування місцевої економіки через більш ефективне використання економічного, природно-ресурсного та людського потенціалу на засадах поступового досягнення європейських стандартів життя. Запровадження стратегічного планування на місцевому рівні є однією з базових умов для повноцінного та ефективного виконання функцій органами місцевого самоврядування.

В теорії стратегічного управління існує низка підходів, які визначають основні принципи побудови стратегій розвитку. Так,

зокрема, Н. Копилова припускає декілька стратегій розвитку міста, а саме:

1) на базі та в межах певної державної програми. В цьому випадку є значний ризик втрати особливостей місцевого розвитку, неврахування особливостей конкретного міста;

2) через індивідуальне вирішення проблем кожного мешканця міста, створення умов для самореалізації кожного. Проте така стратегія є цінною тільки для тих членів громади, хто має можливості сам себе забезпечувати;

3) через соціальний розвиток, який забезпечується самою громадою. У цьому випадку виникає значна ймовірність ризику щодо неможливості вирішити низки нагальних проблем через відсутність необхідних ресурсів і неможливість залучення зовнішніх ресурсів;

4) інтегральний підхід, що поєднує різні стратегії за рахунок використання потенціалу територіальної громади та конкретного громадянина, на основі раціонального поєднання державних, регіональних й місцевих інтересів і потенціалів. Потенціал є прихованим ресурсом, що може бути збільшеним та реалізованим під час певних спільних і скоординованих дій. З урахуванням доцільності використання саме інтегрального підходу стратегія соціального розвитку міста має розроблятися, плануватися і реалізовуватися спільними зусиллями всіх місцевих «агентів змін» [10].

Натомість Г. Машкова [11, с. 15–16] вважає, що для розвитку міст можуть бути застосовані різні стратегії, а саме:

- корпоративні (вертикальної інтеграції; кластерного управління);
- базові (мінімізації витрат; інновацій);
- глобальні (диверсифікованості);
- функціональні (наступальні; оборонні; лідера).

Найбільш поширеними і ефективними підходами до формування та реалізації стратегій розвитку міста є дві моделі, кожна з яких має відповідний алгоритм (табл. 1).

Представлені у таблиці 1 моделі формування та реалізації стратегій розвитку міста мають різні сфери застосування. Модель стратегічного планування міст використовуються при плануванні більшості міст Єв-

ропи та Північної Америки, тоді як стратегічне планування стійкого розвитку за участю громадян застосовується при формуванні стратегій розвитку у містах України (рис. 1). Аналіз наведених у таблиці 1 моделей формування стратегії розвитку міст дозволяє визначити спільні риси, серед яких необхідно виокремити:

– формування стратегій має схожу методичну основу: на першому етапі проводиться загальний аналіз можливостей та загроз розвитку, який є основою для формування місії, цілей та завдань розвитку; на наступних етапах зазначаються механізми та інструменти реалізації визначених цілей та завдань; визначається система моніторингу

за реалізацією стратегії;

– підходи до формування стратегій стійкого розвитку часто спираються на відповідні методичні підходи формування стратегій економічного та соціального розвитку, що призводить до ігнорування екологічних факторів розвитку;

– відсутність системи планування та прогнозування розвитку, цілей, загроз, можливостей, системи показників (моделей) та індикаторів, ігнорування обмежень та потреб розвитку в кінцевому документі призводить до формування стратегій, які мають швидше декларативний характер. Такі недоліки, зокрема, характерні для українських стратегій розвитку.

Таблиця 1

Моделі формування та реалізації стратегії розвитку міста

Модель	Алгоритм реалізації
Модель стратегічного планування міст	<ol style="list-style-type: none"> 1. постановка цілей та формулювання завдань; 2. визначення найважливіших секторів економіки та пріоритетних галузей й загальних умов їх розвитку; 3. проведення SWOP-аналізу; 4. формулювання стратегічного плану та доповнення його планами практичних дій чи планами заходів, які, своєю чергою, можуть поділитися на галузеві плани (плани дій у сфері екології, у найважливіших галузях).
Стратегічне планування стійкого розвитку за участю громадян	<ol style="list-style-type: none"> 1. прийняття рішення про розроблення стратегії (міська рада, міський голова); 2. пошук виконавця (міський голова); 3. інформування про механізм роботи над стратегією; 4. створення робочих груп (міський голова, консультант); 5. узгодження графіка та принципів роботи (міський голова, консультант); 6. семінар 1: бачення майбутнього, визначення місії; 7. семінар 2: SWOP-аналіз; 8. семінар 3: стратегічні напрями та цілі; 9. семінар 4: розроблення стратегічних завдань; 10. семінар 5: визначення системи моніторингу; 11. опрацювання документа стратегії (консультант); 12. обговорення стратегії з місцевою радою; 13. затвердження стратегії (міська рада); 14. публікація стратегії (міська рада); 15. завершальний етап реалізації стратегії

Джерело: Складено автором за [12, с.177]

На основі дослідження зарубіжного досвіду щодо формування стратегії розвитку міста, слід зазначити, що досить цікавим є досвід Бірмінгему, де, окрім регулярних опитувань та щорічних досліджень громадської думки, було створено постійно діючу громадську групу, до складу якої входить тисяча представників місцевої спільноти,

обраних за репрезентативною вибіркою.

До основних тем, що виносяться на загальне обговорення в Бірмінгемі, можна віднести такі:

– загальне сприйняття мешканцями іміджу міста;

– якість та затребуваність муніципальних послуг;

– визначення відсотка населення, що періодично звертається до міської ради, та того, яким чином це відбувається;

– пріоритети громадян у бюджетних витратах тощо [13, с.98].

Центральне місце в процесі розробки стратегії посідає етап цілевизначення. Загалом цілі верхнього рівня різних міст мають досить типовий характер. Метою, у більшості випадків, визначається підвищення якості життя населення за рахунок економічного зростання.

Варто зауважити, що формування стратегії розвитку міста залежить від конкретних завдань більш низького рівня «дерева цілей». Кожне місто формулює свою унікальну місію, наприклад:

–бути «відкритим містом», міжнародним містом та містом культури;

–перетворитись на «столицю інформації ЄС» та «центр транспортних перевезень»;

–розвиватись як центр технологічних інновацій;

–набути статусу європейської метрополії [14, с. 68].

На основі вищезазначеного, слід підкреслити необхідність пошуку механізму формування та реалізації стратегії міста, яка враховувала не тільки економічний та соціальний аспекти, але й екологічний.

Досягнення сталого розвитку промислового міста та підходи до гармонізації його складових в сучасних умовах, потребує комплексного підходу до вирішення цього питання. Найголовнішою проблемою є дисгармонізація економічного, соціального та екологічного розвитку. Все це потребує розбудови і пошук креативних методик щодо досягнення гармонійного стану промислового міста в межах концепції сталого розвитку. Вирішення цього завдання є можливим на основі використання відповідного механізму гармонізації складових сталого розвитку промислового міста (рис. 1).

На рисунку 1 показано механізм гармонізації складових сталого розвитку промислового міста, який включає декілька етапів. Першочерговим завданням є визначення показників, що характеризуються сталим розвитком промислового міста, і обираються із наявної статистичної бази.

Другим кроком у реалізації механізму є класифікація індикаторів сталого розвитку промислового міста за трьома складовими: економічна, екологічна і соціальна.

Третій етап передбачає приведення даних для здійснення оцінки рівня сталого розвитку промислового міста шляхом нормування показників економічної, екологічної і соціальної складової сталого розвитку на основі обраної бази порівняння. Для промислового міста базою порівняння є показники по області.

На четвертому етапі здійснюється оцінка складових економічної, екологічної і соціальної складової сталого розвитку, використовуючи індексний метод і аналітичні залежності.

Важливим етапом є визначення ступеня гармонізації між економічною, екологічною і соціальною компонентами. Для цього використовуються наступні підходи:

- 1) правило «золотої пропорції»;
- 2) правило «рівнобедреного трикутника»;
- 3) правило «рівностороннього трикутника».

Наявність декількох методик дає можливість розглядати альтернативні варіанти розвитку міста. Вибір методики залежить від тактичної та стратегічної мети розвитку. Правило «золотої пропорції» дозволяє досягти певних «ідеальних» пропорцій між економічною, екологічною та соціальною складовими, які забезпечують гармонійність. Правило «рівнобедреного трикутника» подібне до правила «терезів», тобто гармонізація між двома складовими (наприклад, економічною та екологічною) дозволяє врівноважити їх з екологічним розвитком.

Шостий етап передбачає визначення складових сталого розвитку промислового міста на основі обраного правила, тобто «ідеальних» значень.

Кінцевим етапом механізму гармонізації складових сталого розвитку промислового міста є перерозподіл витрат бюджету на основі порівняння реальних та «ідеальних» значень складових сталого розвитку за трьома підходами: правило «золотої пропорції»; правило «рівнобедреного трикутника»; правило «рівностороннього трикутника».

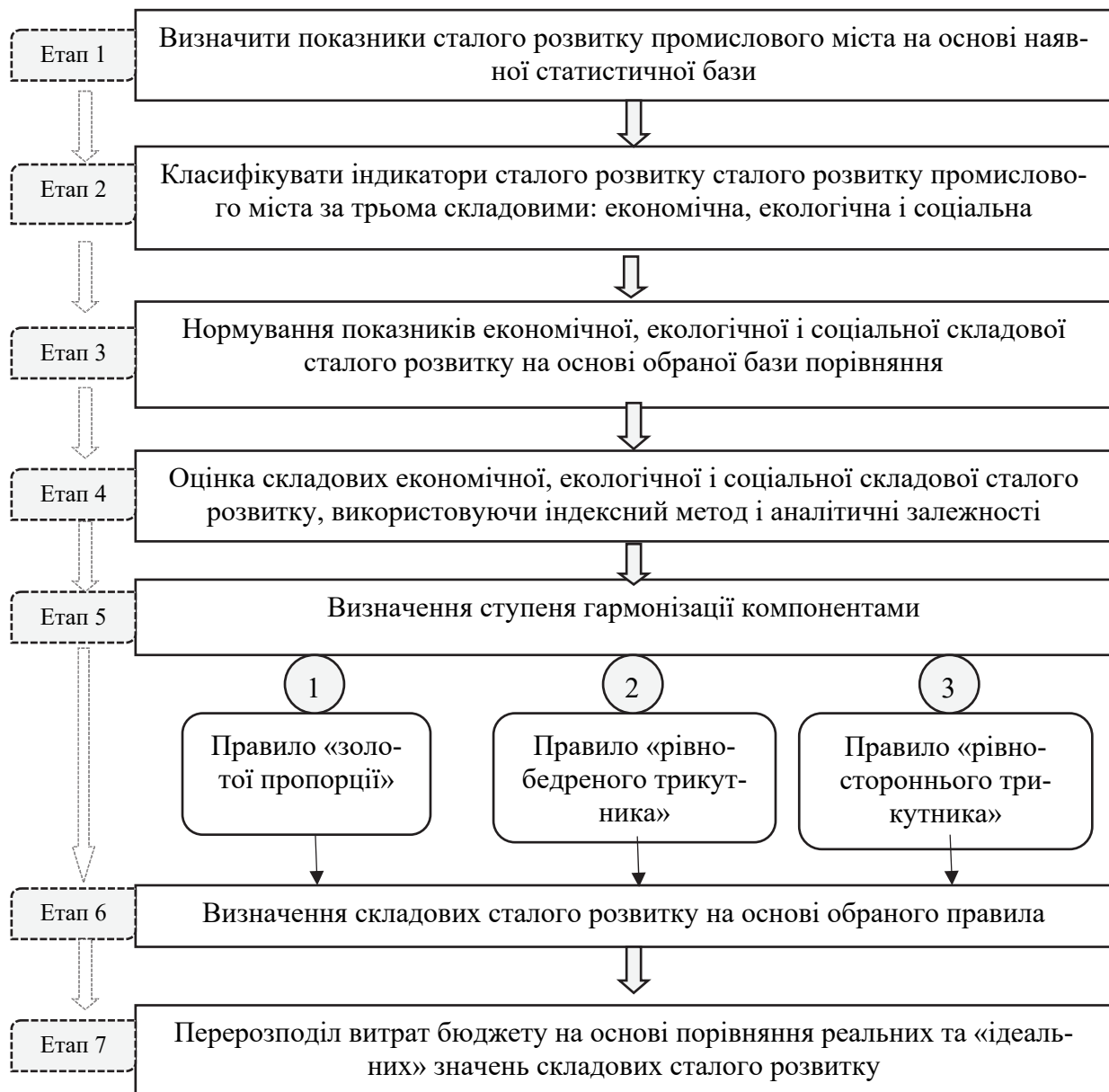

Рис. 1. Механізм гармонізації складових сталого розвитку промислового міста

Висновки. Світова практика і досвід відносно високорозвинених країн свідчить, що тільки пряме або опосередковане регулювання місцевого розвитку з боку держави здатне ефективно здійснювати територіальне «вирівнювання». До речі, для цього зовсім не обов'язкові прямі державні інвестиції, але абсолютно необхідно розробити подальші кроки в напрямі децентралізації управління бюджетними коштами та підвищення рівня самостійності органів місцевого самоврядування.

У зв'язку з цим необхідно узагальнити, що регулювання процесів розвитку промислового міста має являти собою досить організовану сукупність взаємопов'язаних регу-

лятивних дій в економічній, соціальній та екологічній сферах щодо досягнення гармонізованого співвідношення між ними.

Література

1. Білорус О. Г. Глобальний сталий розвиток : [монографія] / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К. : КНЕУ, 2006. – 488 с.
2. Долішній М. І. Роль стратегій соціально-економічного розвитку областей у реалізації сталого розвитку України / М. І. Долішній // Соціально-економічні дослідження у перехідний період. Регіональна політика сталого розвитку: принципи формування, механізми реалізації (Збірник наукових праць). – Вип. 5 (XXXXVI) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Ред. кол.: від.ред. академік НАН України М. І. Долішній. – Львів, 2002. – 592 с.
3. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / М. Хвесик, І.

Бистряков // Економіка України. – 2012. – №6. – С. 4–12.

4. Бойко-Бойчук О. В. Стратегії розвитку міст України: практ. посібник / О. В. Бойко-Бойчук. – К. : «Пульсари», 2002. – 156 с.

5. Герасимчук Г. В. Стан, проблеми та перспективи стратегічного управління розвитком міст України / З. В. Герасимчук, О. В. Серета // Економічні науки. – Серія «Регіональна економіка». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 9(35). Частина 1. – Луцьк, 2012. – С. 104–111.

6. Данилишин Б. М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шосток. – К. : СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.

7. Карий О. І. Етапи стратегічного планування розвитку міста: узагальнення існуючих методик / О. І. Карий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_re/2010_7_3/8.pdf.

8. Лисицкий В. Украина никогда не имела стратеги своего развития / В. Лисицкий // Бизнес. – 2005. – № 46. – С. 18–19.

9. Мельниченко О. А. Особливості формування та реалізації державної політики підвищення рівня та якості життя населення / О. А. Мельниченко // Демократичні стандарти професійного навчання та діяльності публічних

службовців: теорія, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22 березня 2007 р.) : у 2 ч. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НА-ДУ, 2007. – Ч. 2. – С. 342–345.

10. Копилова Н. Технологія розробки міських стратегій соціального розвитку / Н. Копилова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2009. – № 4. – С. 207–210.

11. Машкова Г. В. Механізми управління місцевими бюджетами (на прикладі міста без районного розділення) : автореф. дис... канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування / Г. В. Машкова. – Донецьк, 2004. – 23 с.

12. Хвищун Н. В. Підходи до формування та оцінки ефективності стратегії міста / Н. В. Хвищун // Механізм регулювання економіки. – 2012. – №1. – С. 175–181.

13. Лимонов Л. Э. Крупный город: регулирование территориального развития и инвестиционные стратегии / Л. Э. Лимонов. – СПб. : Наука, 2004. – 270 с.

14. Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 роки «Шляхом європейської інтеграції» / Кабінет Міністрів України. – Офіційне видання. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. – 416 с.

МЕХАНІЗМ ГАРМОНІЗАЦІЇ РАЗВИТТЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ГОРОДА В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В. В. Бурак, аспірант, ГВУЗ «Запорозьский национальный технический университет»

В статье исследованы особенности развития промышленного города. Выделены проблемы и вызовы, которые возникают на современном этапе развития городов. Рассмотрен один из ключевых вопросов – дисгармонизация экономического, социального и экологического развития промышленного города. Обоснована необходимость формирования стратегии развития в условиях активизации процессов децентрализации. Построен механизм формирования и реализации стратегии развития промышленного города.

Ключевые слова: промышленный город, развитие, децентрализация, дисгармонизация развития города, механизм разработки стратегии развития промышленного города.

HARMONIZATION MECHANISM OF INDUSTRIAL CITY DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

V. V. Buryak, post-graduate student, SHEI «Zaporizhzhya National Technical University»

Specific features of industrial city development are studied. Problems and challenges that arise at the present stage are highlighted. One of the key issues – disharmonization of economic, social and environmental development of the industrial city is considered. The necessity of forming the development strategy in the conditions of intensification of decentralization processes is proved. The mechanism of formation and realization of development strategy of the industrial city is developed.

Keywords: industrial city, development, decentralization, disharmonization of city development, mechanism of designing the industrial city development strategy.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Прушківським В. Г. Надійшла до редакції 17.08.17.